

Audiovizuálny fond (AVF) a slovenský dokumentárny film v rokoch 2010–2013

Dizertačný výskum bol pôvodne zameraný na slovenský dokumentárny film, určený do kino-distribúcie, konkrétne na vzťah medzi ekonomickými a estetickými faktormi v transformačnom období slovenskej kinematografie a jeho vývoj do súčasnosti. Zvolený výskumný zámer problematizovala ťažká prístupnosť písomných prameňov zo Slovenskej televízie a Ministerstva kultúry a jeho grantového programu Pro Slovakia, ktorý bol v deväťdesiatych rokoch dominantným verejným finančným zdrojom na podporu kinematografie. Grantový program Ministerstva kultúry AudioVízia od roku 2004 vytvoril inštitucionálne a legislatívne zázemie pre systematizáciu finančnej podpory v domácej audiovizii, ktorá bola zavŕšená zriadením AVF na základe zákona o Audiovizuálnom fonde 516/2008 Z. z.

Pôvodný výskumný problém bol zúžený na otázku vzťahu medzi ekonomickými a estetickými faktormi v kratšom časovom úseku — ako vplývajú subvencie AVF na dokumentárne kinematografické diela v situácii, keď existuje niekoľkonásobný rozdiel medzi disponibilnými a požadovanými finančnými prostriedkami — v kontexte apriórnych podmienok domáceho audiovizuálneho prostredia — malý nerentabilný trh, nízky podiel domácej produkcie, minimálne finančné vklady zo súkromného sektora do filmovej výroby. Výskumný účel bol podriadený otázke ako AVF ovplyvnil situáciu v domacom audiovizuálnom prostredí v súvislosti s realizáciou dokumentárnych kinematografických diel

v rokoch 2010–2013 s nasledujúcimi podotázkami: ako sa prejavil vzťah medzi finančnou podporou z verejných zdrojov a estetickou koncepciou diel?, filmy s akými témami vznikali a aká bola perspektíva pohľadu na stvárnenu skutočnosť?, ako sa premietli priority AVF uvedené v podpore štruktúrnej činnosti v jednotlivých rokoch v daných výstupoch?, pre ktoré subjekty v audiovizii je program najprínosnejší?

Vďaka päťročnému odstupu od začiatku fungovania AVF existuje dostatočný počet prípadov, ktoré je možné študovať a na základe čiastkových analýz vysloviť zovšeobecnenia o fungovaní mechanizmu AVF a generovať teóriu.

Konzultácie so sociologickými odborníkmi viedli k realizácii zmiešanej kvantitatívno-kvalitatívnej stratégie výskumu, keď jeho počiatková fáza vychádzala z indukčného procesu, kvantitatívny prístup bol uplatnený pre spresnenie údajov z registračného systému AVF a pre určenie rámca vytvorenia kvalitatívnych dotazníkov so subjektami, ktoré do podpornej schémy vstupovali z rôznych pozícií.

Dominantu kvalitatívnej časti výskumu predstavovala indukčná metóda „zakotvená teória“, ktorej postupy boli v nasledujúcej fáze skombinované s kódovaním kategórií kvantitatívnych indikátorov, ktoré stanovili počiatkové výsledky a boli zahrnuté do základného rámca kvalitatívneho výskumu. Vyhodnocovanie kvantifikovaných údajov z registračného systému AVF bolo podriadené hlavnej výskumnej otázke s využitím

explanačného modelu tak, aby prinieslo výsledky ohľadom výšky a miery finančnej podpory pre jednotlivé žiadosti a žánrovú príslušnosť projektov. Spracovávané dáta vychádzajú z registračného systému žiadostí AVF za roky 2010–2013, určené pre interné účely zamestnancov fondu a z archívu AVF s uzavretými a vyúčtovanými žiadosťami. Na základe hlavnej výskumnej otázky boli stanovené kategórie, v ktorých boli dáta kódované:

1. počet podporených a nepodporených projektov v rokoch 2010–2013 v podprograme vývoja a produkcie dokumentárnych kinematografických diel 1.2
2. priemerná výška podpory na jednu žiadosť a jeden projekt v 1.2
3. klasifikácia podporených a nepodporených projektov v podprograme 1.2 podľa typológie Carla Plantingu a žánrovej príslušnosti diela

Pri spracovaní údajov pre podklady kvalitatívneho výskumu bolo zaznamenávané ako dlho (v mesiacoch) trval proces od vývoja diela k jeho uvedeniu do kinodistribúcie v závislosti od počtu výziev, ktoré AVF vyhlásil pre jednotlivé podprogramy, či žiadateľ prešiel všetkými štádiami podporných oblastí teda od podpory vývoja, produkcie a distribúcie alebo bol žiadací proces špecifickejší a nebol plynulý v závislosti od zamietavých rozhodnutí komisií, ďalej či išlo o žiadateľov — fyzické osoby, ktoré sa orientujú na výrobu jedného projektu alebo o etablovanejšiu produkčnú spoločnosť so širším portfóliom činností v audiovizii, prípadne producentско-režisérsky model produkčných spoločností Generácie 90 a preskupovaniu žiadateľov v rámci jedného projektu, či išlo v prípade vlastných a koproducentských vkladov o vecné alebo finančné vklady a akú koprodukčnú pozíciu na základe zmluvy so štátom od roku 2013 mala verejnoprávna Rozhlas a televízia Slovenska (RTVS).

Kvantitatívna časť výskumu vytvorila rámec na analýzu niekoľkých typických prípadov realizácie filmových diel a indikovala počiatky javov, ktoré budú preskúmané a kontextualizované v rámci kvalitatívnej časti, aby sa poukázalo na konfigurácie a vzorce v mechanizme podpory AVF, ale tak, aby pri vytvorených modeloch neboli dáta zbavené pôvodného kontextu. Zber a redukcia dát z registračného systému AVF a formulovanie rámcov kvalitatívneho výskumu prebiehali súčasne.

Z hľadiska zakotvenej teórie výskum vychádzal z plynulého porovnávania väčšieho množstva prípadov a určenia vzorcov, ktoré budú v záverečnej výskumnej fáze zovšeobecnené s generovaním rámca podoby finančnej podpory v prvých piatich rokoch fungovania AVF. Rovnako je účelom práce pokúsiť sa o predpoklady, aké filmy z estetického hľadiska v takto nastavenom mechanizme budú ďalej podporované.

Poslednú fázu získavania dát v kvalitatívnej časti tvoria pološtruktúrované dotazníky určené pre subjekty, ktoré sú súčasťou mechanizmu podpory. Otázky v dotazníkoch vychádzajú z domácich reálií a z univerzálnejších poznatkov príbuzných európskych výskumov.¹⁾ Účelom dotazníkového výskumu je zvýšiť porozumenie úlohy fondu v rozvoji domácej audiovizuálnej kultúry a priemyslu, analyzovať efektívnosť rozhodovacieho procesu na úrovni komisií a rady, zväžiť, do akej miery vykonávanie konkrétnych rozhodnutí napĺňa potreby audiovizuálneho sektora, stimuluje výrobu a cirkuláciu audiovizuálnych diel a je v súlade s cieľmi fondu.

Otázky sú formulované tak, že respondenti spomedzi žiadateľov odpovedajú na špecifické situácie, usúvzťažnené s projektom, na ktorý žiadali finančné prostriedky a súčasne na všeobecnejšie aspekty ekonomicko-estetických vzťahov domáceho audiovizuálneho prostredia, keďže do-

1) *Study on the Role of Banks in the European Film Industry*. Peacefulfish 2009. *Survey on Access to Finance for Cultural and Creative Sectors*. IDEA Consult 2013. *Evaluation of the Eurimages Fund*. Olsberg SPI 2013. *Building Sustainable Film Business: the Challenges for Industry and Government*. Olsberg SPI 2012.

minantné nastavenie projektov je také, že bez verejnej podpory nevzniknú. Dotazovanie predsedov a členov komisií vychádza v prvej časti dotazníka z ekonomicko-estetických vzťahov domáceho audiovizuálneho prostredia tak ako v predchádzajúcom prípade a súčasne z okruhu týkajúceho sa dramaturgických zámerov a taktiky, ktoré sú pre ich konečné rozhodovanie kľúčové a de facto ovplyvňujú formovanie kinematografického vývoja. Predstavitelia AVF sú dotazovaní na apriórne podmienky domáceho a európskeho audiovizuálneho prostredia a formulovanie štandardov, v ktorých domáce filmové diela vznikajú.

Stanovenie premenných, ktoré indikujú estetickú kvalitu diel, vychádza z obsahovej analýzy hodnotení z publicistických a odborných recenzií. Problematickým sa javí esejistický charakter domácich odborných recenzií, ktoré sú dôsledkom snahy o propagáciu domáceho filmu. Hodnotené dielo je včleňované do širšieho kultúrneho, historického, spoločenského kontextu s prevládajúcou korelačnou funkciou textov v zmysle „neplateného“ druhotného zdroja pri propagácii filmových diel.

Po aplikácii kvalitatívnych a kvantitatívnych metód budú dizertačným výstupom analýzy jednotlivých prípadov, teda filmových diel, ktoré prešli mechanizmom podpory AVF od vývoja či produkcie po verejné uvedenie kinách a/alebo v televízii. Predbežne sú stanovené nasledujúce projekty: ZVONKY ŠŤASTIA z dôvodu, že fáza produkcie bola podporená o tri štvrtiny menšou sumou, s akou počítal pôvodný realizačný zámer, EXPONÁTY ALEBO PRÍBEHY Z KAŠTIEĽA, ktoré sú jedným z prvých dokumentárnych diel, ktoré vznikli v súbehu námetov RTVS na základe zmluvy so štátom na roky 2013–2017, ZAMATOVÍ TERORISTI, ktorí patria medzi finančne najnáročnejšie projekty v existencii AVF a boli dominantne financované z verejných zdrojov vo všetkých fázach, VŠETKY MOJE DETI a FELVIDÉK, ktoré dominantne vznikali z prostriedkov z verejných zdrojov s minimálnymi súkromnými vkladmi a sú zamerané na tému menšín, ktorá je uvedená ako

priorita v štruktúrnej činnosti AVF pre dané obdobie, pričom vychádzajú z odlišných rétorických hľadísk a dokumentárnych modov.

*Mgr. art. Žofia Bosáková,
Katedra audiovizuálnych štúdií,
Filmová a televízna fakulta, VŠMU
2. rok riešenia, školiteľka: doc. Mgr. art. Mária
Ridzoňová Ferenčuhová, PhD.*